

22. AMBROSIIUS VAN MILAAN, *Exameron, De paradiso, De Cain et Abel*; AUGUSTINUS VAN HIPPO, *De haeresibus*. — Herkomst onbekend, 13de eeuw (mogelijk eerste derde).

Perkament; [1] + 114 + [1] bladen (fol. 114 voor meer dan de helft weggesneden); blad en bladspiegel resp. 287 × 207 mm en 216 × 151 mm; twee kolommen; 32 regels; oorspronkelijke katernsignaturen van Ius tot [X]IIIIus tussen fol. 8v^o-114v^o. Eén hand (littera textualis). Rode incipits en explicits; vier tot zes regels hoge initialen: twee met sober penwerk (fol. 26v^ob, 80v^oa), twee met meer verheven penwerk (fol. 14r^ob, 91r^oa), de overige zeven met uitgespaard wit en sober penwerk; vier regels hoge open ruimte van niet ingevulde initiaal (fol. 101r^oa); op fol. 100v^o rode Romeinse volgnummers en initialen van LXXXVIII in drie kolommen opgesomde namen van ketterijen (beide alzo ook in tekst hieropvolgend), uitgezonderd de initialen der sekten bij nrs. XXXIII en L resp. in groen en zwart. Op fol. 1r^o: Liber [iste carthusie prope] Diesthemium(?) (14de eeuw?). Negentiende-eeuwse met rood papier (bloem- en rankmotieven) overplakte kartonnen band; bruin marokijnen rug (betiteld en versierd in goudstempeling) en hoeken.

Brussel, Koninklijke Bibliotheek, 1413-16.

Dit handschrift bevat: 1. Ambrosius van Milaan, *Exameron libri six* (fol. 1v^oa-63v^oa), *De paradiso* (fol. 63v^oa-80v^oa), *De Cain et Abel libri duo* (fol. 80v^oa-100r^ob); 2. Augustinus, bisschop van Hippo, *De haeresibus* (fol. 100r^ob-114r^oa). Dezelfde exegetische geschriften van Ambrosius zijn reeds hoger behandeld in hs. Brussel, K.B., 1782-84 (cat. 20).

In zijn traktaat geeft Augustinus een overzicht van de bestaande ketterijen uit zijn tijd; hij schreef het op het einde van zijn leven in 428 op verzoek van Quodvultdeus, diaken, later aartsbisschop van Carthago en primaat van Afrika († 453). Op fol. 113v^ob-114r^oa wordt er gesproken over de Nestoriani en Eutychiani, resp. aanhangers van Nestorius, aartsbisschop van Constantinopel († 451) en van Eutyches, archimandriet of opperabt van een klooster bij Constantinopel (fl. 450); eerstgenoemde loochende de Maria-titel „Theotokos” of Moeder van God en bestreed de godmenschelijkheid van Christus; laatstgenoemde verdedigde de leer van het monofysitisme. Daar het nestorianisme en het eutychianisme vóór de dood van Augustinus in 430 nog niet als ketterijen waren bestempeld—zij werden pas veroordeeld resp. in 431 op het derde algemeen concilie te Efese en in 451 op het vierde algemeen concilie in

Chalcedon—schijnen deze teksten later in de 5de eeuw te zijn toegevoegd aan de handschriftelijke traditie.

Het manuscript heeft als zodanig geen geschiedenis nagelaten. We kunnen alleen aanstippen dat op fol. 1r° twee oude bewaarnummers worden aangetroffen : Y 1 en N 280. De eerste zeventiende-eeuwse signatuur wordt eveneens teruggevonden in hs. Brussel 2352-54, fol. 2r° (cat. 23), waar het naar alle waarschijnlijkheid duidt op zijn plaats (kast en rek) in de bibliotheek van het jezuietencollege te Leuven. Evenwel wordt er van deze jezuitenherkomst in het hier behandelde handschrift geen gewag gemaakt. Of mag men Augustinus' werk rekenen onder de „Varia opuscula” die ooit in het bezit van de Leuvense jezuiten zijn geweest, zoals wordt medegedeeld door F. Sweertius in 1628 en in afhankelijkheid van deze door A. Sanderus in 1641? Een gelijkaardig plaatsnummer, Y 2, leest men in hs. Brussel, K.B., 1782-84, fol. [3]r° voorin (cat. 20), dat ook heeft toebehoord aan het theologantenseminarie van de jezuiten te Leuven. In deze laatste codex is daarenboven op dezelfde bladzijde het achttiende-eeuwse bewaarnummer N 279 aanwezig, dat, identiek met het tweede bovengenoemde boeknummer van het hier besproken manuscript, dit onmiddellijk voorafgaat. Zijn deze laatste signaturen wel echt plaatsnummers? Zijn het niet veeleer liquidatienummers gegeven door de Oostenrijkse administratie, die zich na de opheffing van de jezuiten in 1773 heeft beziggehouden met de afvoer van hun drukken en handschriften in de Zuidnederlanden? [F.H.]

171

F. SWEERTIUS, *Athenae Belgicae sive Nomenclator Infer. Germaniae scriptorum*..., Antwerpen, 1628, p. [716]; A. SANDERUS, *Bibliotheca Belgica Manuscripta sive Elenchus universalis codicum mss. in celebrioribus Belgii coenobiis*..., [I], Rijsel, 1641, p. 326; (J. MARCHAL), *Inventaire des manuscrits de l'ancienne Bibliothèque royale des Ducs de Bourgogne, n° 1-18000*, Brussel, 1839, p. 29 (eerste derde der 13de eeuw); J. VAN DEN GHEYN, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*, II, Brussel, 1902, p. 38, nr. 958; E. DEKKERS en A. GAAR, *Clavis Patrum Latinorum*, 2de ed., Steenbrugge, 1961, p. 80 (Sacris Erudiri, 3); AURELIUS AUGUSTINUS, *De haeresibus ad Quodvultdeum liber unus*, ed. R. VANDER PLAETSE en C. BEUKERS, *Corpus Christianorum Series Latina*, XLVI, Turnhout, 1969, p. 263-358 (handschrift onvermeld).